

no tindrien entre ells cap relació etimològica: un adjectiu *STANCUS misteriós d'on l'it. *stanco* 'cansat' nyó, fi del S. XII (ARom. xxv, 77).

En un mot, també aquest derivat en EX- és més vidior, robust i prolífic, en cat. i oc. que en les altres llengües romàniques, sense ser-ho tant, lògicament, com el seu primitiu *tancar*. Car en fr. *étancher* 'estroncar' no apareix fins al S. XIII (data bastant tardana, per a una filologia tan descabdellada i una literatura de data tan arcaica com la del francès antic), i allí tampoc manquen testimonis medievals, si bé encara menys antics, de les accs. «arrêter, épuiser, dessécher, fatiguer». L'abundor resta per dessota de la del cat.-oc. *estancar*, i no diguem si hi resta de la de *tancar*.

No caldrà que ens entretinguem gaire en l'it. *stancare* i *stanco* tan coneguts. S'hi ha exagerat la importància de l'adj. *stanco* en la seva acc. de 'cansat', pel fet que aquest és el mot més divulgat en l'italià standard, i dels nostres dies. S'ha silencià el posat sordina al fet que *stanco* no és més que una variant més tardana de *stancato*: que és el que ja és dantesco: *io stancato* 'jo cansat ...' en el *Purg.* x, 19. També el fet que el significat de 'tancar' de cap manera no és estrany a Itàlia, com sigui que ja figura en l'alt-italià Uguçon da Laodho, a mj. S. XIII: «fol è qi prende prova qe a fin no pò trare, / e cui cre *stancar* porta per ensir e entrare» (*Proverbia que dicuntur super natura feminarum*, 125d, ben glossat com «schliessen» per Tobler, *ZRPb.* ix, 327).

També es perden de vista d'altres fets tan importants com que *stanco* significava 'esquerre' (*mano stanca* en els Ss. XIV-XVI, Tomm., Petr.): és a dir pròpiament 'mà aturada, mig manca, exhausta' d'on després 'cansada', i que a l'acc. de 'cansat' també s'ha arribat ocasionalment en portuguès, fr. ant. i en la llengua dels trobadors: un ex. medieval clar en PSW, s. v.; un altre en el perigordí Arnaut de Maruèlh contindrà el sentit de 'sobrepès, torbat, tímid', que el *TdF* documenta en dos felibres de l'Erau, com sigui que Maruèlh parla d'allò que l'enamorat no ha de ser.

En total resulta, doncs, que el derivat *EX-TANCARE, més estès geogràficament, en canvi té pertot el caràcter d'un mot molt menys important que el primitiu *TANCARE, i que el centre de tot plegat és el catalano-occità, en el qual fins i tot EX-TANCARE té més vida que en els altres dominis romànics: fa l'efecte d'un terratrèmol amb epicentre a Cat.-Occitània, que emet ondulacions sísmiques al lluny, en forma de debilitació progressiva cap a l'O. i el N., en disminució menys marcada i prolongació més gran cap al Llevant. Els romanistes a l'antiga, en aquesta qüestió, donen la impressió d'uns sinistrats per les ondulacions llunyanes, que pretenen acaparar els socors per llurs pèrdues mediocres (se'ls ha mort una vaca, ensorrat un cobert, esquerdat perillosament la casa) impeding que arribin a la regió epicèntrica colpida per devastacions fulminants, per ictus fòrmidables.

Estem llestos per acabar de jutjar la qüestió. M-Lübke arribà a adonar-se que el fantasma *STANTICARE naufragava fonèticament. I per sortir del pas, sense

mantenir la seva confessió inicial d'ignorància: divideix la família en el REW₃ en dos grups de mots que (amb uns apagats tornaveus rètics i romanesos) així com l'adj. fr. ant. i oc. ant. *estanc*, i obre un nou article amb el pueril *STANTICARE de Tilander (REW, 8228a) d'on vindrien fr. *étancher*, oc., cast. i port. *estancar* (i a la cua el «parent pobre», cat. *tancar*, creació espúria, insignificant, «rückbildung»!) Consentim per un moment aquest ficar-se el cat. a la butxaca: salta a la vista que això és una divisió absurda: que l'it. *stancare* 'cansar' [i també 'tancar', 'aturar' etc. però això ho silencia púdicament] i el port. *estancar* 'deturar', 'estroncar', 'exhaurir', 'cansar' són inseparables, i que no ho són menys el fr. *étancher* i l'adj. fr. ant. *estanc*, -che, 'impermeable', 'estanc', 'sec', 'cansat', oc. *estanc* 'torbat', 'tímid', 'cansat'.

Fonèticament? Ah, fonèticament s'aferrà M-Lübke a una post salvadora: SALMANTICA havia donat cast. *Salamanca*. En castellà on -ATICUM dóna -azgo amb sonorització, JUDICARE > *juzar* i VINDICARE > *venjar* etc., no obstant *STANTICARE s'hauria sincopat abans de la sonorització de la -c-; sí, replica M-L., aquí teniu *Salamanca*. Era cosa prudent no invocar un cas extraordinari, d'un topònim famós, sinó mots de la llengua viva; no ho era exhibir un proparoxíton en -ANTICA, sinó mots on la -i- sigui pretònica: el paral·lel autèntic és RE-PANTICARE que dóna cast. *repantigar* (res de síncope i normal sonorització); fins i tot en proparoxítons com PERTICA, popularíssims, es manté la i i hi ha sonorització, a causa del grup, com ho mostra el cast. *pértiga*.

En port. la impossibilitat d'aqueixa fonètica salta a la vista: no sols hi ha *pirtiga* de PERTICA (la força de la i següent és tan gran que canvia metafònicament pE- en pi- port., en pE- castellà), sinó que la síncope manca pertot en tals grups consonàntics: -ATICUM > -ádego, MASTICARE > gall.-portuguès *mastigar*, LEGITIMUM > *lídimo*, *pórtigo*, MASTICARE > *mastigar* etc. I no obstant, port. *estancar* perquè... perquè hi ha el preciosíssim *Salamanca* en castellà.⁹

Una síncope insonoritzada com l'atribuïda al fantasma *STANTICARE només fóra concebible en francès del Nord, en cap altra llengua romànica. Car en cat. i ll. d'Oc l'absurditat d'aqueixa fonètica arriba al sùmmum: en aquestes llengües la -c- de -ICUS i de -ICARE desapareix (gràcies a la seva posició extra-dèbil en fi d'esdrúixol) abans que la i precedent, i per tant -ATICUM dóna -atge, MEDICUS > *metge*, JUDICARE > *jutjar*, VINDICARE > *venjar*, MANDICARE > *menjar*/*manjar*. Darrere una t recolzada en n, s'havia de preveure que la palatal ġ s'ensordiria en ċ, i així s'esdevingué: testimonis MANTICA > *manxa*, *PANTICA > *maxa*, PERTICA > *perxa*, PORTICUM > *porxo*; en el terreny verbal tenim EXCORTICARE > *escorxar*, *VURTICARE > *BURXAR*, *CRONTICARE > *gronxar*. Aquí no hi ha escapadòria; un *STANTICARE hauria donat **estanxar*, -nchar.

No cal cansar-nos més a refutar-ho, ni perdre el temps a perfilar el que en pensin Wartburg i d'altres, que obeeixen acríticament a les consignes de M-Lüb-